

HOVEDDEL II: OVERSIKT OG ANALYSER

De ulike økonomiske oversiktene for økonomiplanen er tatt inn i hoveddel VI i rosa bok og kommenteres ikke nærmere her. I hoveddel I i rosa bok fremgår de obligatoriske skjemaene etter gjeldende forskrifter om årsbudsjett. I rosa bok hoveddel II har en i tillegg tatt inn de økonomiske oversiktene for drift og investering, jf. budsjettforskriftens vedlegg 3 og 4.

2.1 Basis netto driftsutgifter

Basis netto driftsutgifter er et uttrykk for hva det koster å opprettholde dagens virksomhet uten å foreta endringer i standard eller aktivitetsnivå. Basis driftsutgifter vil dermed være budsjettet i 2016 korrigert for helårsvirkninger av lønnsoppgjør og pensjon, tiltak som settes i gang eller som er vedtatt satt i gang i 2016, samt endringer som kommer som en følge av endringer i rammevilkårene mv. Videre er ekstraordinære forhold i driftsbudsjett 2016 trukket ut fra basis drift.

Tabell 2.1.1 Konsekvensjustert budsjett, basis netto driftsutgifter 2017-2020 (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
10. Pol.styringsorganer mv.	11 659	10 276	12 114	10 276
11. Adm. og fellesutgifter	143 356	143 263	142 496	142 496
20. Barnehage	226 413	226 413	226 413	226 413
30. Undervisning	394 970	394 897	410 880	410 680
40. Pleie- og omsorg	464 778	459 022	456 273	453 422
50. Barnevern	64 682	64 682	64 682	64 682
51. Sosiale tjenester	80 644	80 644	80 644	80 644
52. Helsestasjoner	19 125	19 125	19 125	19 125
55. Kultur	36 404	36 404	36 404	36 404
56. Kulturskole	7 183	7 183	7 183	7 183
57. Bibliotek	7 407	7 407	7 407	7 407
60. Brann	21 580	21 580	21 580	21 580
61. Landbruk	6 268	6 268	6 268	6 268
62. Teknisk drift	35 402	35 656	35 656	35 656
62. Teknisk drift (VAR)	0	0	0	0
63. Kart og byggesak	1 066	1 066	815	815
70. Kemnerkontoret	2 858	2 858	2 858	2 858
71. Servicesenter	9 657	9 657	9 657	9 657
80. Renhold	52 954	53 114	54 420	55 133
81. Bygg og eiendom	66 856	75 105	69 925	72 510
82. Matproduksjon	17 501	17 501	17 501	17 501
87. Overføringer	26 627	26 632	26 493	26 493
88. Tilleggsbevilgninger	90 782	79 570	79 833	83 909
89. Felles motpost kalkulerte poster mv.	-16 055	-19 913	-26 504	-31 189
Sum netto driftsutgifter	1 772 117	1 758 410	1 762 123	1 759 923

Tabellen over viser hvordan kommunens netto driftsutgifter vil utvikle seg dersom det ikke iverksettes nye tiltak i løpet av perioden. Dette uttrykket for basis netto driftsutgifter (inklusive sosiale utlån) er grunnlaget når de respektive budsjettammer for virksomhetsområdene settes opp, jf. tabellen i del 2.2, som begynner på neste side.

2.2 Driftstiltak 2017 – 2020

I tabellen under er det listet opp nye driftstiltak som foreslås i økonomiplanperioden, det vil si de tiltak som utgjør endringer i forhold til basis drift. I oppstillingen inngår både tiltak som belaster driftsrammen og tiltak som frigjør midler i rammen.

Tabell 2.2.1 Driftstiltak 2017-2020 (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Basis netto driftsutgifter	1 772 117	1 758 410	1 762 123	1 759 923
DRIFTSTILTAK				
20. Barnehage				
Opprettelse av 1 årsverk spesialpedagogisk hjelp	600	600	600	600
Økt budsjett for barn med nedsatt funksjonsevne	600	600	600	600
Bortfall statstilskudd fremmedspråklige førskolebarn	386	386	386	386
Inndragelse av 0,6 årsverk fremmedspråklige førskolebarn	-386	-386	-386	-386
Sum	1 200	1 200	1 200	1 200
30. Undervisning				
Statlig satsing - økt lærertetthet 1.- 4. trinn	4 423	4 423	4 423	4 423
Tilskudd fra Utdanningsdirektoratet - økt lærertetthet	-4 423	-4 423	-4 423	-4 423
Bosetting av flyktninger - språkopplæring norsk 2	1 760	1 760	1 760	1 760
Økt timetall i matematikk 5.- 7. trinn (40 min. pr. trinn)	1 030	2 300	2 300	2 300
Tidlig innsats i grunnskolen	944	944	944	944
<u>322 Fagerlund skole</u>				
Opprettelse av 1 årsverk sosiallærer	600	600	600	600
<u>342 Voksenpedagogisk senter</u>				
Opprettelse av 2,6 årsverk lærerressurs i introprogrammet	1 820	1 820	1 820	1 820
Opprettelse av 2 årsverk programrådgiver	1 300	1 300	1 300	1 300
Opprettelse av 0,5 årsverk rådgiver	340	340	340	340
Opprettelse av 0,12 årsverk kantinearbeider	60	60	60	60
Økt husleie til klasserom, arbeidsrom og tilleggsareal	227	227	227	227
Kjøp av tjenester fra Providor	400	400	400	400
Utgifter til kartlegging, tolk og oppfølging	500	500	500	500
Sum	8 981	10 251	10 251	10 251
40. Pleie og omsorg				
<u>401 Omsorgsdistrikt Moelv</u>				
Endret turnus i hjemmetjenesten - redusert overtid	-300	-300	-300	-300
Bedret fagkompetanse Brøttum boa. - redusert overtid	-350	-350	-350	-350
Reduserte utgifter sykefravær	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Samling av dagaktiviteten - reduserte lønnsutgifter	-487	-487	-487	-487

Økte utgifter til 4. måltid Ringsaker bo- og aktivitetssenter	770	770	770	770
Økte utgifter støttekontakter og omsorgslønn	488	488	488	488
Økte utgifter overtid og vikarer	399	399	399	399
Økte diverse driftsutgifter	480	480	480	480
<u>405 Omsorgsdistrikt Nes</u>				
3,71 årsverk helsefagarbeider og 1 årsverk førstesekretær	2 029	2 029	2 029	2 029
Reduserte vikarutgifter	-2 029	-2 029	-2 029	-2 029
<u>407 Omsorgsdistrikt Brumunddal</u>				
Opprettelse av 0,5 årsverk førstesekretær	103	103	103	103
Reduserte vikarutgifter	-103	-103	-103	-103
<u>420 Ringsaker avlastningssenter</u>				
2 årsverk vernepleier og 2 årsverk helsefagarbeider	1 901	1 901	1 901	1 901
Opprettelse av 1,74 årsverk i lang langturnus	587	587	587	587
Reduserte vikarutgifter og økt lønnstilskudd fra Nav	-519	-519	-519	-519
Reduserte utgifter til leievask	-68	-68	-68	-68
<u>422 Demensenheten</u>				
Opprettelse av 1,78 årsverk helsefagarbeider natt	1 121	1 121	1 121	1 121
Endring av stillingskoder for 1,84 årsverk	70	70	70	70
Økte utgifter til medisinsk forbruksmateriell	30	30	30	30
Økt brukerbetaling vederlag	-100	-100	-100	-100
<u>424 Psykisk helse og rustjenester</u>				
Etablering av bofellesskap for unge voksne psykiatri/rus	3 002	6 003	6 003	6 003
<u>425 Kommunalmedisinsk senter</u>				
Opprettelse av 1 årsverk ergoterapeut	642	642	642	642
Sum	6 666	9 667	9 667	9 667
50. Barne- og ungdomsvern				
Opprettelse av 0,5 årsverk tilsynsfunksjon fosterbarn	340	340	340	340
Økte utgifter fosterhjem	490	490	490	490
Økte driftsutgifter - 8 til 10 enslige mindreårige asylsøkere	50	50	50	50
Økt kommunal egenandel - enslige mindreårige asylsøkere	423	423	423	423
Redusert drift aktivitetsgrupper - inndragelse av 0,18 årsverk	-130	-130	-130	-130
Opprettelse av 0,18 årsverk barnevernkonsulent	88	88	88	88
Styrking ettervern for ungdom	42	42	42	42
Sum	1 303	1 303	1 303	1 303

51. Sosiale tjenester				
Økte utgifter introduksjonsprogrammet	5 700	5 700	5 700	5 700
Økte utgifter økonomisk sosialhjelp - flyktninger	2 500	2 500	2 500	2 500
Økte utgifter til tolk	120	120	120	120
Sum	8 320	8 320	8 320	8 320
52. Helsestasjoner				
Helsetjenester for asylsøkere og flyktninger	870	870	870	870
Praksiskompensasjon lege	75	75	75	75
Styrking av helsestasjon- og skolehelsetjeneste	346	346	346	346
Sum	1 291	1 291	1 291	1 291
55. Kultur				
Driftsmidler Prøysenhuset, Kafè Julie	245	245	245	245
Innkjøp og vedlikehold av tekniske installasjoner og sceneteknikk i kulturbyggene	750	750	750	750
Kommunalt anleggstilskudd til idrettslag	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum	1 995	1 995	1 995	1 995
57. Bibliotek				
Opprettelse av 0,07 årsverk bibliotekar	40	40	40	40
Opprettelse av 0,28 årsverk sekretær	136	136	136	136
Økte utgifter til aktivitet/arrangement	100	100	100	100
Sum	276	276	276	276
60. Brann				
Opprettelse av 0,5 årsverk ifm. trygghetsalarmer	257	257	257	257
Økte driftsutgifter biler	20	20	20	20
Merinntekt tilsyn/feiing hytter	-570	-570	-570	-570
Økte lønnsutgifter til feiing	50	30	30	30
Økte driftsutgifter pga. hyttefeiing	70	540	540	540
Utskifting av kjøretøy	120	0	0	0
Økte utgifter grunnkurs	330	0	0	0
Sum	277	277	277	277
62. Teknisk drift				
Opprettelse av 0,5 årsverk fagarbeider park	250	250	250	250
Reduserte øvrige driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Økte utgifter ekstrahjelp	250	250	250	250
Reduserte øvrige driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Sum	0	0	0	0
62. Teknisk drift VAR				
VANN				
Opprettelse av 0,5 årsverk tekniker	250	250	250	250

Reduserte øvrige driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Opprettelse av 0,25 årsverk konsulent	188	188	188	188
Reduserte øvrige driftsutgifter	-188	-188	-188	-188
Reduserte utgifter kjøp av vann fra Hias IKS	-148	-148	-148	-148
Utgifter kjøp av vann fra Lillehammer kommune	695	695	695	695
Generell prisvekst	185	185	185	185
Reguleringspremie KLP	177	177	177	177
Økte utgifter til utskifting og vedlikehold av vannmålere	261	261	261	261
Driftstiltak sanering vann	5 875	4 856	5 177	0
Endring i avgiftsgrunnlaget for vann	-7 045	-6 026	-6 347	-1 170
Sum	0	0	0	0
AVLØP				
Opprettelse av 0,5 årsverk tekniker	250	250	250	250
Reduserte øvrige driftsutgifter	-250	-250	-250	-250
Opprettelse av 0,25 årsverk konsulent	188	188	188	188
Reduserte øvrige driftsutgifter	-188	-188	-188	-188
Økte utgifter til levering av avløp og slam til Hias IKS	1 731	1 731	1 731	1 731
Utgifter til levering av avløp til Lillehammer kommune	20	20	20	20
Generell prisvekst	268	268	268	268
Reguleringspremie KLP	219	219	219	219
Økte utgifter til utskifting og vedlikehold av vannmålere	261	261	261	261
Driftstiltak sanering avløp	8 698	8 208	8 638	0
Endring i avgiftsgrunnlaget for avløp	-11 197	-10 707	-11 137	-2 499
Sum	0	0	0	0
SEPTIK				
Opprettelse av 0,25 årsverk konsulent	187	187	187	187
Reduserte øvrige driftsutgifter	-187	-187	-187	-187
Økte transport- og leveringsutgifter	173	173	173	173
Reguleringspremie KLP	4	4	4	4
Endring i avgiftsgrunnlaget for septik	-177	-177	-177	-177
Sum	0	0	0	0
RENOVASJON				
Opprettelse av 0,25 årsverk konsulent	187	187	187	187
Reduserte øvrige driftsutgifter	-187	-187	-187	-187
Økte utgifter til Sirkula IKS	2 239	2 239	2 239	2 239
Reguleringspremie KLP	7	7	7	7
Endring i avgiftsgrunnlaget for renovasjon	-2 246	-2 246	-2 246	-2 246
Sum	0	0	0	0
63. Kart og byggesak				
Økte gebyrinntekter	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000

71. Servicesenteret				
0,35 årsverk flyktning- og bosettingskonsulent	200	200	200	200
Økte driftsutgifter bosetting av flyktninger	700	700	700	700
Opprettelse av 1 årsverk boligsosial koordinator	300	300	300	300
Tilskudd fra Husbanken, By- og tettstedsprogram	-330	0	0	0
Sum	870	1 200	1 200	1 200
80. Renhold				
Økte utgifter til feriepenger og fagbrev	595	595	595	595
Lisensutgifter til Clean Pilot	442	442	442	442
Inndragelse av 4,44 årsverk - teamoptimalisering	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095
Reduserte utgifter andre vikarer	-250	-250	-250	-250
Reduserte sykepengerefusjoner	-100	-100	-100	-100
Omfordelte driftsarter	-92	-92	-92	-92
Sum	-500	-500	-500	-500
81. Bygg og eiendom				
Økte utgifter snøbrøytetjenester	1 615	1 615	1 615	1 615
Omprioriteringer innen drift og vedlikehold	-1 615	-1 615	-1 615	-1 615
Sum	0	0	0	0
82. Matproduksjon				
Økte utgifter knyttet til det 4. måltid	264	264	264	264
Prisstigning på matvarer	252	252	252	252
Utgifter til frokost for brukere med vedtak	60	60	60	60
Økte emballasjeutgifter	105	105	105	105
Holde 0,2 årsverk vakant	-105	-105	-105	-105
Sum	576	576	576	576
87. Overføringer				
Tilskudd nytt orgel Ringsaker kirke	750	750	750	750
Tilskudd til frivilligsentraler	730	730	730	730
Økt tilskudd Ringsakerfjellet fritid	75	75	75	75
Sum	1 555	1 555	1 555	1 555
Sum netto driftstiltak	31 810	36 411	36 411	36 411
Sum netto driftsutgifter	1 803 927	1 794 821	1 798 534	1 796 334

2.3 Investerings tiltak 2017–2020

I tabellen under er det listet opp brutto investerings tiltak som foreslås i perioden. Investeringsprosjekt hvor virksomhetsområdene selv overfører driftsmidler er avmerket med note *). I bestemmelsene for budsjettering av investeringer og avslutning av investeringsregnskapet og notat fra Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS) er det fastsatt at budsjettskjema 2B skal vise brutto investeringsutgifter, mens budsjettskjema 2A (VO 90) skal vise finansieringen av investeringene og i tillegg andre sentrale utgifter og inntekter i investeringsbudsjettet.

Tabell 2.3.1 Investerings tiltak 2017-2020 (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020	
INVESTERINGSTILTAK					
11. Adm. og fellesutgifter					
Innkjøp av PCer	1 000	1 000	1 000	1 000	50300
IKT-prosjekter	500	500	500	500	50301
Arealplanlegging	500	300	300	300	50302
Større tomtearealer	2 000	2 000	2 000	2 000	50303
Mindre tomtearealer	700	700	700	700	50304
Sum	4 700	4 500	4 500	4 500	
20. Barnehage					
Diverse utbedringer barnehager	500	500	500	500	60635
Barnehagetilbud Moelv	0	0	3 000	7 000	60636
Sum	500	500	3 500	7 500	
30. Undervisning					
Moelv skole	197 000	0	0	0	60430
Stavsberg skole inklusiv liten flerbrukshall	1 000	5 000	72 000	195 240	60431
Mørkved skole	3 432	0	0	0	60432
Utbedring basseng Brøttum	0	0	41 3500	0	60436
Moelvhallen – svømmebasseng og flerbrukshall	25 000	196 300	5 000	0	60441
Utbedring lekeapparater	200	200	200	200	60442
Opprusting miljørettet helsevern	5 000	5 000	5 000	5 000	60446
Sum	231 632	206 500	123 550	200 440	
40. Pleie- og omsorg					
Inventar og utstyr	1 750	1 750	1 750	1 750	53703
Branntiltak	250	250	250	250	60715
Avlastningssenter barn og unge	1 864	0	0	0	60716
Ombygging av rom på Tømmerli bo- og akt.senter	200	0	0	0	60721
Investeringer VO 40 ufordelt	750	750	750	750	60750
Utbedring/oppgradering av sykehjem	1 000	1 000	1 000	1 000	60916
Bygging av omsorgsboliger	0	50 000	0	0	60917
Sum	5 814	53 750	3 750	3 750	

55. Kultur					
Utendørs kulturarenaer	1 000	1 000	1 000	1 000	61128
Moelv Kulturhus, trinn 2	1 000	5 000	4 000	0	61142
Sum	2 000	6 000	5 000	1 000	
60. Brann					
Kjøretøy brann	770	770	770	770	54821
Spesialvaskemaskin for utrykningsutstyr	250	0	0	0	54822
Sum	1 020	770	770	770	
62 Teknisk drift (utenfor VAR)					
<u>Bolig (Hovedtjeneste 51)</u>					
Lille Almerud III	2 800	0	0	0	73032
Pellerviken	2 000	0	0	0	73033
Minka V, delfelt	7 000	0	0	0	73047
Næringsområder	500	500	500	500	73051
Tomteutvikling	0	10 000	10 000	10 000	73052
Fjølstad, nytt område	800	0	0	0	73055
<u>Veier (Hovedtjeneste 53)</u>					
Gangveg til ny skole i Moelv	2 250	0	0	0	70080
Infrastruktur Moelv skole	4 100	0	0	0	70105
Rehabilitering grøntanlegg	500	500	500	500	70108
Gatelys - styring/ENØK	1 500	1 500	1 500	1 500	70109
Elvepromenade del 3	4 000	2 000	0	0	70113
Flomsikring - elveforbygning del 2	8 000	0	0	0	70127
Gatelys i kommunale boligfelt	1 000	1 000	1 000	1 000	70129
Erstatning grunn/gjerde	500	500	500	500	70130
Utskifting av gatelysmaster	500	500	500	500	70131
Asfaltering grusveger	700	700	700	700	70132
Trafikksikkerhet	1 200	1 200	1 200	1 200	70133
Estetisk opprusting	2 000	2 000	2 000	2 000	70134
Transportmidler – veg*)	300	0	0	0	70135
Større og lettere maskiner – veg*)	805	0	0	0	70136
Utstyr/maskiner – park*)	510	0	0	0	70137
Utbedring av kommunale veger	1 500	1 500	1 500	1 500	70138
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	1 000	1 000	70140
Sentrumstiltak Moelv og Brumunddal	1 000	0	0	0	70143
Utsmykning/belysning	1 000	0	0	0	70144
Rundkjøring Storgata-Industrivegen, Moelv	6 500	0	0	0	70148
Transportmidler - park*)	200	0	0	0	70149
Grunnarbeider/masseflytting Strandsaga	5 000	5 000	0	0	70150
Infrastruktur veg/VA/strøm Strandsaga	5 000	0	0	0	70151
Riving av driftstasjon	3 000	0	0	0	70152
Garveriparken Moelv	3 000	3 000	2 500	0	70153
Strandområde Moelv	0	0	0	500	70154
Rehabilitering badeplasser	200	200	200	200	70155
Terskler og erosjonssikring Brumunda	6 000	2 000	0	0	70156
Utvikle forprosjekter	500	500	500	500	70157
Tursti langs Brumunda	1 000	0	0	0	70158
Forlengelse Øverbakkvegen	1 500	0	0	0	70159
Parkering og grøntområde ved Moelv skole	4 000	0	0	0	70160
Parker i Brumunddal og Moelv	2 000	3 000			70163

Torg ved City (VT3)	5 000	0	0	0	70166
Rehabiliterer bruer	0	0	1 000	1 000	70167
Resterende opprusting Brugata	1 500	0	0	0	70168
Sykkelvegtiltak Brumunddal	12 500	0	0	0	70171
Flomsikring – elveforbygging del 3	10 000	10 000	7 000	0	70172
Elvepromenaden del 4	4 000	4 000	0	0	70173
Habitatstiltak Brumunda	0	2 000	3 000	0	70174
Lekeområder barn/ungdom	3 000	5 000	0	0	70175
Felles inntektspost overført fra drift	-1 615	0	0	0	
Sum	117 750	57 600	35 100	23 100	
62 Teknisk drift (innenfor VAR)					
<u>Vann (Hovedtjeneste 60)</u>					
Transportmidler	400	400	400	400	74004
Sanering vannledninger	8 000	10 000	10 000	15 000	74005
Rehabiliterer styring trykkøkere/PLS	500	500	500	500	74006
Vannbehandling	1 000	1 000	1 000	1 000	74007
Sanering Skarpsno 1	6 000	0	0	0	74008
Rehabiliterer maskin/bygg	800	800	800	800	74009
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	3 000	3 000	74020
Lefsetorget – Kirkenær	0	3 500	0	0	74021
Lismarka vann og avløp – forprosjekt	0	0	3 000	0	74023
Større maskiner – vann	250	250	250	250	74027
Utstyr og lettere maskiner - vann	100	100	100	100	74028
Rehabiliterer trykkøkere	500	500	500	500	74031
Holmen grunnvannsanlegg	0	5 000	0	0	74036
Strandsagvegen, vann	3 000	0	0	0	74052
Områdereguleringsplan Brumunddal	0	2 000	0	0	74055
Rudshøgda TØ	6 500	5 000	0	0	74057
Inntaksledning Moelv vannverk	0	6 000	0	0	74058
Råvannspumpestasjon Moelv	0	3 500	0	0	74059
Moelv vannverk	0	15 000	10 000	0	74060
Ledningsanlegg Moelv vannverk	0	3 000	0	0	74061
Sanering rundkjøring Moelv	5 000	0	0	0	74062
Byggeledelse	2 000	0	0	0	74063
Sanering Kårtorpvegen	0	3 000	10 000	0	74065
VA-avtale Sjusjøen-Moelv, fase 2 - Mesnali vannverk	2 000	5 000	26 000	0	74066
Vannledning Næra, TØ	0	1 000	6 000	0	74067
Sanering Moelv - Rudshøgda	18 000	0	0	0	74068
Sanering Industrivegen	0	0	10 000	0	74074
Flåhagen høydebasseng	0	0	2 000	10 000	74075
<u>Avløp (Hovedtjeneste 61)</u>					
Transportmidler	400	400	400	400	74004
Sanering avløpsledninger	5 000	7 000	7 000	15 000	74005
Sanering Skarpsno 1	2 500	0	0	0	74008
Rehabiliterer maskin/bygg	1 000	1 000	1 000	1 000	74009
Utbyggingsavtaler	1 000	1 000	3 000	3 000	74020
Lismarka vann og avløp	0	0	4 000	0	74023
Sanering Moelv skole	2 000	0	0	0	74024
Større maskiner – avløp	250	250	250	250	74027
Utstyr og letter maskiner - avløp	100	100	100	100	74028
Rehabiliterer styring pumpestasjoner/PLS	500	500	500	500	74040
Rehabiliterer pumpestasjoner	1 000	1 000	1 000	1 000	74041

ENØK/reseprosess	1 000	1 000	1 000	1 000	74042
Strandsagvegen, avløp	7 000	0	0	0	74052
Områdereguleringsplan Brumunddal	0	2 000	0	0	74055
Sanering rundkjøring Moelv	3 000	0	0	0	74062
Byggeledelse	2 000	0	0	0	74063
Sanering Storgata, Moelv syd	2 500	0	0	0	74064
Sanering Kårtorpvegen	0	3 000	4 000	0	74065
Sanering Industrivegen	0	0	5 000	0	74074
Sum	84 300	83 800	110 800	53 800	
81. Bygg og eiendom					
Energimerking av bygg	500	500	500	500	60006
Større rehabiliteringsarbeid/utbedring kommunale bygg	1 000	1 000	1 000	1 000	60007
Enøk	1 000	1 000	1 000	1 000	60010
Brannvarsling og nød/ledelys div bygg	250	250	250	250	60433
Bygging/kjøp av boliger til flyktninger, vanskeligstilte	20 000	20 000	20 000	20 000	61208
Rehabilitering av tak	5 000	5 000	5 000	5 000	61211
Sum	27 750	27 750	27 750	27 750	
82. Matproduksjon					
Produksjonsutstyr	500	500	500	500	53604
Sum	500	500	500	500	
87. Overføringer					
Kirkegårdsutvidelse Ringsaker kirke	500	4 000	4 000	0	80051
Rehabilitering av kirkene	3 000	3 000	3 000	3 000	80052
Sum	3 500	7 000	7 000	3 000	
Sum investeringer	479 466	448 670	322 220	326 110	

2.4 Oversikt årsbudsjett 2017 og økonomiplan 2017–2020

Tabellen under viser totalt antall årsverk innenfor de ulike virksomhetsområder. Endringer i personalressursene er beskrevet under de enkelte virksomhetsområder i kapittel 4.

Tabell 2.4.1 Personalressurser, årsverk, 2016–2020

Virksomhetsområde	2016	2017	2018	2019	2020
11 Administrasjon og fellesutgifter	78,09	79,09	79,09	79,09	79,09
20 Barnehage	219,51	219,91	219,91	219,91	219,91
30 Undervisning	583,87	608,43	606,43	606,43	606,43
40 Pleie og omsorg	845,57	874,58	874,58	874,58	874,58
50 Barnevern	57,45	57,95	57,95	57,95	57,95
51 Sosiale tjenester	34,35	33,35	33,35	33,35	33,35
52 Helsestasjoner	26,61	27,11	27,11	27,11	27,11
55 Kultur	31,39	31,89	31,89	31,89	31,89
56 Kulturskole	12,79	12,79	12,79	12,79	12,79
57 Bibliotek	10,68	11,03	11,03	11,03	11,03
60 Brann	19,22	19,72	19,72	19,72	19,72
61 Landbruk	10,09	9,09	9,09	9,09	9,09
62 Teknisk drift	65,00	69,50	69,50	69,50	69,50
63 Kart og byggesak	17,50	18,50	18,50	18,50	18,50
70 Kemnerkontoret	12,00	10,00	10,00	10,00	10,00
71 Servicesenter	13,15	14,50	14,50	14,50	14,50
80 Renhold	94,21	89,58	89,58	89,58	89,58
81 Bygg og eiendom	48,97	49,97	49,97	49,97	49,97
82 Matproduksjon	21,93	21,63	21,63	21,63	21,63
Sum årsverk	2 202,38	2 258,62	2 256,62	2 256,62	2 256,62
Årsverk lærlinger	40,00	42,00	44,00	44,00	44,00
Sum årsverk	2 242,38	2 300,62	2 300,62	2 300,62	2 300,62

Det er i budsjettet foreslått opprettet 45,66 årsverk og inndratt 11,66 årsverk, det vil si en vekst på 34 årsverk. Veksten i antall årsverk fra opprinnelig vedtatt budsjett for 2016 til 2017 utgjør 56,24 årsverk. Differansen på 22,24 årsverk har sammenheng med at det i 2016 er blitt opprettet og inndratt stillinger i forbindelse med enkeltsaker. Ved behandling av 1. tertialrapport, jf. k.sak 68/2016, ble det opprettet 16,1 faste årsverk og inndratt 3 årsverk. Ytterligere 1 årsverk ble opprettet i 2. tertialrapport. I tillegg er det for VO 30 Undervisning økt opp 7 årsverk knyttet til økt lærertetthet på 1.-4. trinn, samt om lag 2 årsverk knyttet til styrkingstiltak innen SFO.

På grunn av økt lærertetthet på ungdomstrinnet, har Brøttum ungdomsskole fått 2 ekstra årsverk i skoleåret 2016/2017, som fases ut igjen fra høsten 2017.

Økningen i antall årsverk i VO 40 Pleie og omsorg innebærer blant annet en vesentlig styrking av den faste bemanningen. Det legges opp til at nye deltidsårsverk tillegges eksisterende deltidsstillinger slik at omfanget av deltidsstillinger reduseres.

I samsvar med kommunestyrets budsjettvedtak for 2014 pkt. 21, jf. k.sak 98/2013, økes antall lærlinger med to hvert år frem til og med 2018.

Driftsbudsjettet

Driftsbudsjettet viser kommunens driftsutgifter/-inntekter, avsetninger/bruk av tidligere avsetninger og regnskapsresultat for året.

I tabellen nedenfor fremvises budsjettskjema 1A for driftsinntekter og driftsutgifter knyttet til virksomhetsområde 90 Felles i rådmannens forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020. I skjemaet vises først summen av de frie inntektene og deretter hvordan de er disponert til netto finansutgifter, netto avsetninger, investeringsformål og det resterende til driftsformål (skjema 1B).

Tabell 2.4.2 Driftsbudsjett 2017-2020, budsjettskjema 1A (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Skatt på inntekt og formue	-748 703	-748 703	-748 703	-748 703
Ordinært rammetilskudd	-948 538	-951 351	-953 442	-954 711
Skatt på eiendom	-112 900	-115 900	-118 900	-121 900
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	-92 705	-92 095	-90 951	-89 243
Sum frie disponible inntekter	-1 902 846	-1 908 049	-1 911 996	-1 914 557
Renteinntekter og utbytte	-66 863	-68 801	-70 422	-69 687
Gevinst finansielle instrumenter (OM)	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner oa. finansutg.	83 473	86 960	89 318	83 132
Tap finansielle instrumenter (OM)	0	0	0	0
Avdrag på lån	95 695	104 069	110 766	116 277
Netto finansinntekter/-utgifter	112 305	122 228	129 662	129 722
Til dekning av tidl. års merforbruk	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	0	0	0	0
Til bundne avsetninger	0	0	0	0
Bruk av tidl. års mindreforbruk	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	-15 000	-9 000	-16 200	-11 500
Bruk av bundne avsetninger	0			
Netto avsetninger	-15 000	-9 000	-16 200	-11 500
Overført til investeringsbudsjettet	1 615	0	0	0
Til fordeling drift	-1 803 926	-1 794 821	-1 798 534	-1 796 335
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 803 926	1 794 821	1 798 534	1 796 335
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0

Tabell 2.4.3 viser nivået på netto driftsutgifter i perioden 2017-2020 fordelt på det enkelte virksomhetsområde i samsvar med økonomireglementets bestemmer, budsjettskjema 1B. Tallene inneholder virksomhetenes overføring av driftsmidler til investeringsbudsjettet (i 2017), samt andre kalkulatoriske kostnader (alle år).

Tabell 2.4.3 Netto driftsutgifter pr. virksomhetsområde 2017-2020, budsjettskjema 1B (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
10. Pol. styringsorganer mv.	11 659	10 276	12 114	10 276
11. Adm. og fellesutgifter	143 356	143 263	142 496	142 496
20. Barnehage	227 613	227 613	227 613	227 613
30. Undervisning	403 951	405 148	421 131	420 930
40. Pleie og omsorg	471 444	468 689	465 939	463 089
50. Barnevern	65 985	65 985	65 985	65 985
51. Sosiale tjenester	88 964	88 964	88 964	88 964
52. Helsestasjoner	20 416	20 416	20 416	20 416
55. Kultur	38 399	38 399	38 399	38 399
56. Kulturskole	7 183	7 183	7 183	7 183
57. Bibliotek	7 683	7 683	7 683	7 683
60. Brann	21 857	21 857	21 857	21 857
61. Landbruk	6 268	6 268	6 268	6 268
62. Teknisk drift	35 402	35 656	35 656	35 656
62. Teknisk drift (VAR)	0	0	0	0
63. Kart og byggesak	66	66	-185	-185
70. Kemnerkontoret	2 858	2 858	2 858	2 858
71. Servicesenter	10 527	10 857	10 857	10 857
80. Renhold	52 454	52 614	53 920	54 633
81. Bygg og eiendom	66 856	75 105	69 925	72 510
82. Matproduksjon	18 077	18 077	18 077	18 077
87. Overføringer	28 182	28 187	28 048	28 048
88. Tilleggsbevilgninger	90 782	79 570	79 833	83 909
89. Felles motpost kalkulerte poster mv.	-16 056	-19 913	-26 503	-31 187
Sum netto driftsutgifter	1 803 926	1 794 821	1 798 534	1 796 335

Av tabellen kan det se ut som om virksomhetsområdene Teknisk drift (innenfor VAR) og Kart og byggesak utgjør en liten andel av kommunens virksomhet. Dette har sammenheng med at inntektene dekker hele eller deler av utgiftene.

Virksomhetsområdene Barnehage, Undervisning og Pleie og omsorg utgjør de største andelene av kommunens netto driftsutgifter. Barnehageområdets andel av netto driftsutgiftene utgjør 12,62 %, undervisning 22,39 %, mens pleie og omsorgs andel er på 26,13 %.

I tabellen under fremvises hovedtallene fra driftssiden i rådmannens forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020.

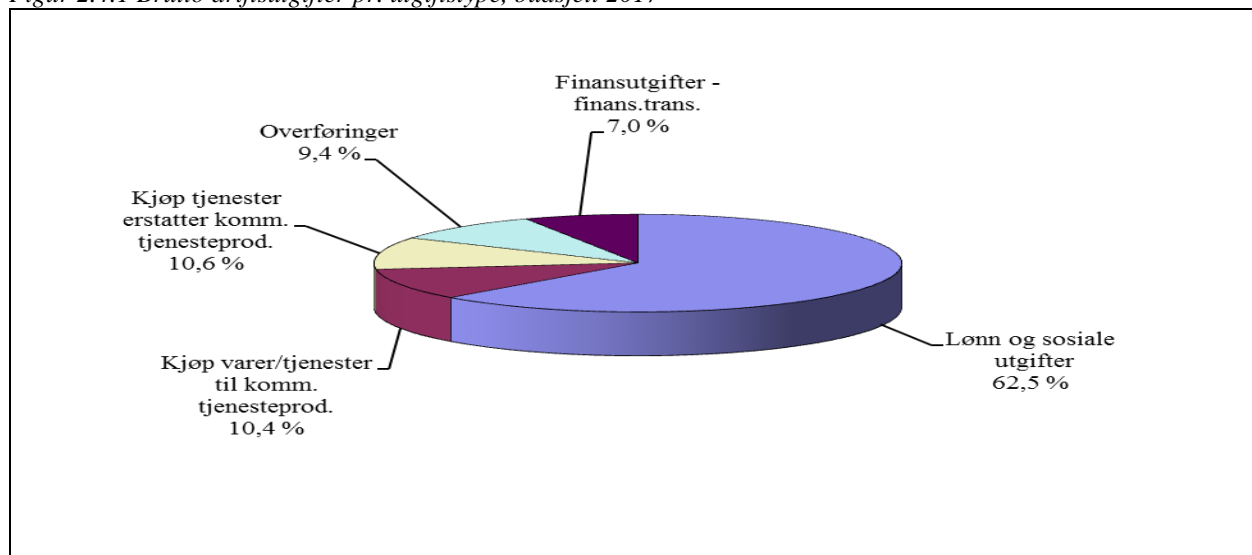
Tabell 2.4.4 Driftsbudsjett 2017-2020, sammendrag (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Driftsutgifter	2 395 883	2 395 481	2 410 668	2 401 236
Driftsinntekter	797 638	808 731	822 061	816 120
Netto driftsutgifter	1 598 245	1 586 750	1 588 607	1 585 116
Frie inntekter mv	1 697 241	1 700 054	1 702 145	1 703 414
Brutto driftsresultat	98 996	113 304	113 538	118 298
Eksterne finansinntekter	67 426	69 364	70 985	70 250
Eksterne finansutgifter	179 807	191 668	200 723	200 048
Netto driftsresultat	-13 385	-9 000	-16 200	-11 500

Tabellen viser at det er budsjettert med et brutto driftsresultat på 98,996 mill. kroner i 2017, stigende til 118,298 mill. kroner i 2020. Netto driftsresultat er budsjettert med -13,385 mill. kroner i 2017. En analyse av tallene fremkommer i kapittel 2.5.

Figur 2.4.1 viser fordelingen av utgiftssiden inklusiv eksterne finansutgifter i driftsbudsjettet, som utgjør til sammen 2,576 mrd. kroner. Dette beløpet fremkommer som summen av alminnelige driftsutgifter på 2,396 mrd. kroner og eksterne finansutgifter på 179,807 mill. kroner.

Figur 2.4.1 Brutto driftsutgifter pr. utgiftstype, budsjett 2017

I en tjenestebasert virksomhet vil lønnsutgiftene være den dominerende utgiftsarten. Lønn og sosiale utgifter utgjør til sammen 1,610 mrd. kroner, eller 62,5 % av utgiftsnivået i kommunen. I tillegg kommer avsetninger til lønnsreserven (som inngår i overføringsutgiftene) med 90,272 mill. kroner. Hvis denne reserven innregnes utgjør samlet lønnsbudsjett 1,7 mrd. kroner, tilsvarende 66,0 % av de samlede driftsutgiftene.

Utgifter til ”kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon” omfatter en rekke driftsutgifter, som ulike former for forbruksmateriell, vedlikeholdsmateriell, post- og banktjenester, forsikringer, annonsering, opplæring, transport, energi, ulike leieutgifter, inventar/utstyr m.m. Til sammen utgjør dette 274,114 mill. kroner.

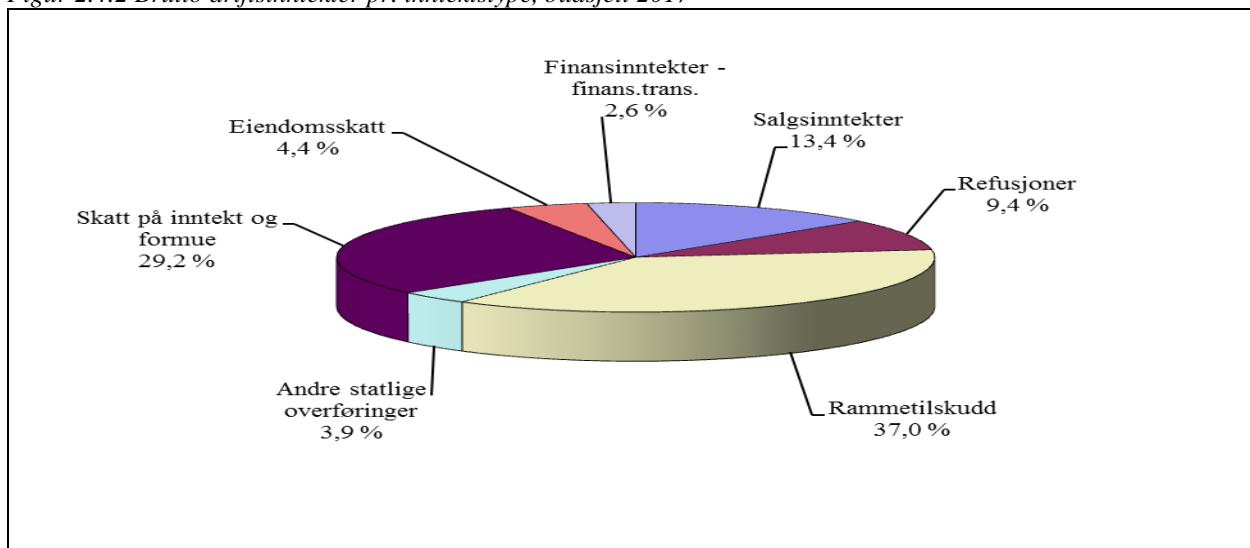
”Kjøp av tjenester som erstatter kommunal tjenesteproduksjon” omfatter kjøp av tjenester fra staten, fylkeskommunen, andre kommuner, interkommunale selskaper og foretak, private og tilskudd til ikke-kommunale barnehager. I sum utgjør dette 243,326 mill. kroner, hvorav tilskudd til ikke-kommunale barnehager utgjør 114,806 mill. kroner.

”Overføringer” omfatter overføringer til andre offentlige virksomheter, interkommunale selskaper og foretak, lag og foreninger, privatpersoner m.m. I tillegg er alle tilleggsbevilgningsposter med unntak av strømreserven budsjettert som overføringer. Det er budsjettert med totalt 243,326 mill. kroner i overføringer. Av dette utgjør tilleggsbevilgningsposter 90,782 mill. kroner.

”Finansutgifter” er renteutgifter, avdrag og sosiale utlån, og utgjør til sammen 179,807 mill. kroner.

Figur 2.4.2 viser fordeling av inntektssiden inklusiv eksterne finansinntekter i driftsbudsjettet, som utgjør til sammen 2,562 mrd. kroner. Dette beløpet fremkommer som summen av de alminnelige driftsinntektene på 2,495 mrd. kroner og de eksterne finansinntektene på 67,426 mill. kroner.

Figur 2.4.2 Brutto driftsinntekter pr. inntektstype, budsjett 2017

”Salgsinntekter”, det vil si ulike former for brukerbetalinger, oppholdsavgifter, husleieinntekter, konsesjonskraftinntekter, årsavgifter med videre, utgjør 344,398 mill. kroner.

”Refusjoner” omfatter blant annet refusjon sykkelønn og fødselspenger, ulike øremerkede statstilskudd, samt refusjoner fra fylkeskommunen, kommuner og andre. Til sammen utgjør refusjoner 240,233 mill. kroner.

De store inntektspostene i kommunen er rammetilskudd og skatt på inntekt og formue. Disse budsjettpostene utgjør henholdsvis 948,538 mill. kroner og 748,703 mill. kroner. Skatt og rammetilskudd finansierer 70,8 % av driftsutgiftene i budsjettet for 2017. Tilsvarende tall i 2016 var på 72,2 %.

”Andre statlige overføringer”, herunder vertskommunetilskudd, integreringstilskudd og rentekompensasjonstilskudd knyttet til gjennomførte investeringer i grunnskolen og i eldreomsorgen, beløper seg til 100,107 mill. kroner.

I k.sak 88/2006 ble det vedtatt å innføre eiendomsskatt i hele kommunen. I budsjett 2017 er denne inntektsposten budsjettert med 112,9 mill. kroner. Dette er en økning fra budsjett 2016 på 5,7 mill. kroner. Økningen består av økt eiendomsskattegrunnlag/volumvekst (flere eiendomsskatteobjekter) med 3,0 mill. kroner og en justering i forhold kostnadsutviklingen med 2,7 mill. kroner.

Finansinntektene utgjør 67,426 mill. kroner, og omfatter renteinntekter på 26,263 mill. kroner, ordinært utbytte fra Eidsiva Energi AS med 25,160 mill. kroner, renter på utlån til Eidsiva Energi AS med 15,440 mill. kroner samt mottatte avdrag på utlån og renter av utlån til andre på til sammen 0,563 mill. kroner.

Investeringsbudsjettet

Investeringsbudsjettet viser rådmannens forslag til investeringsutgifter inklusiv utlån og aksjekjøp med tilhørende finansiering i budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020.

I budsjettskjema 2A føres virksomhetsområde 90 Felles. I skjemaet vises først summen av investeringer i anleggsmidler (skjema 2B), utlån/aksjekjøp, avdrag vedrørende formidlingslån og

avsetninger. Deretter vises det hvordan investeringsbeløpene er foreslått finansiert. En analyse av tallene fremkommer av kapittel 2.5.

Tabell 2.4.5 Investeringsbudsjettet 2017-2020, budsjettskjema 2A (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Investeringer i anleggsmidler	481 081	448 670	322 220	326 110
Utlån og forskutteringer	30 000	30 000	30 000	30 000
Kjøp av aksjer og andeler	5 800	5 800	5 800	5 800
Avdrag på lån	10 315	11 137	11 980	12 553
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0
Avsetninger	10 000	10 000	10 000	10 000
Årets finansierungsbehov	537 196	505 607	380 000	384 463
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	-403 593	-351 836	-231 376	-257 388
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-10 500	-10 300	-10 300	-10 300
Tilskudd til investeringer	-20 600	-21 800	-47 900	-10 000
Kompensasjon for merverdiavgift	-68 973	-61 534	-29 444	-45 222
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	-10 315	-11 137	-11 980	-12 553
Andre inntekter	0	0	0	0
<i>Sum ekstern finansiering</i>	<i>-513 981</i>	<i>-456 607</i>	<i>-331 000</i>	<i>-335 463</i>
Overført fra driftsbudsjettet	-1 615	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	-21 600	-49 000	-49 000	-49 000
Sum finansiering	-537 196	-505 607	-380 000	-384 463
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Store planlagte investeringer i skolebygg, svømmebasseng, omsorgsboliger, boliger for flyktninger og vanskeligstilte, veger, bolig-/tomtetilrettelegging inkludert grunnverv, og prosjekter innen vann og avløp bidrar til høye investeringsutgifter i hele planperioden. Som det fremgår av tabellen over skal det investeres for hele 1,578 mrd. kroner i perioden 2017-2020.

I 2017 skal det investeres for om lag 481,081 mill. kroner, hvorav investeringer vedrørende VAR utgjør om lag 84,3 mill. kroner. Det er blant annet innarbeidet 197 mill. kroner til Moelv skole, 25 mill. kroner til Moelvhallen – svømmebasseng og flerbrukshall, 20 mill. kroner til bygging av flyktningeboliger og boliger til vanskeligstilte samt 119,365 mill. kroner til investeringer i/opparbeidelse av tomter, veger, parkeringsplasser, flomsikring/samfunnssikkerhet, elveforebygning og parkanlegg. En detaljert oversikt over investeringene er tatt inn i del 2.3.

2.5 Økonomisk konsekvensanalyse 2017–2020

De etterfølgende tabeller og figurer er en mer inngående analyse av de økonomiske konsekvensene av rådmannens forslag til økonomiplan for 2017-2020. Tallene i tabellen under er hentet fra økonomisk oversikt for drifts- og investeringsregnskapet. Finansieringsanalysen gir uttrykk for hvordan midler er anskaffet og på hvilken måte disse midlene er benyttet.

Tabell 2.5.1 Finansieringsanalyse 2017-2020 (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
I. Drift				
+ Driftsinntekter	2 494 879	2 508 785	2 524 206	2 519 534
- Driftsutgifter	2 395 883	2 395 481	2 410 668	2 401 236
= Brutto driftsresultat	98 996	113 304	113 538	118 298
+ Renteinntekter og utbytte	66 863	68 801	70 422	69 687
+ Mottatte avdrag sosiale lån	563	563	563	563
- Renteutgifter	83 473	86 960	89 318	83 132
- Avdrag på lån	95 695	104 069	110 766	116 277
- Sosiale utlån	639	639	639	639
= Netto driftsresultat	-13 385	-9 000	-16 200	-11 500
II. Investeringer mv				
+ Brutto investeringsutgifter	481 081	448 670	322 220	326 110
+ Utlån mv	30 000	30 000	30 000	30 000
+ Kjøp av aksjer og andeler	5 800	5 800	5 800	5 800
+ Netto renter og avdrag formidlingslån	0	0	0	0
- Investeringstilskudd	20 600	21 800	47 900	10 000
- Kompensasjon for merverdiavgift	68 973	61 534	29 444	45 222
- Salg av anleggsmidler	10 500	10 300	10 300	10 300
= Netto finansierungsbehov	430 193	399 836	286 576	307 888
III. Finansiering				
+ Bruk av lån til investeringer	373 593	321 836	201 376	227 388
+ Bruk av lån avsluttede prosjekter	0	0	0	0
+ Bruk av lån til videreutlån	30 000	30 000	30 000	30 000
+ Bruk av arbeidskapital	26 600	48 000	55 200	50 500
- Økning i arbeidskapital	0	0	0	0
= Sum finansiering	430 193	399 836	286 576	307 888

Tabellen over viser hvilke utgifter og inntekter som påvirker netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat viser det økonomiske resultatet av kommunens ordinære driftsvirksomhet før det tas hensyn til finansposter. Brutto driftsresultat gir uttrykk for kommunens evne til å betjene lånegjeld og evne til å finansiere deler av årets investeringer over driftsbudsjettet, samt evne til å avsette midler til senere års bruk. Brutto driftsresultat må være tilstrekkelig stort til å dekke netto utgifter til renter og avdrag, samt nødvendige avsetninger.

Netto driftsresultat viser hvilke driftsinntekter kommunen har tilbake etter at driftsutgifter og netto finansutgifter er dekket. Netto driftsresultat er den indikatoren som best forklarer økonomisk balanse. Størrelsen på netto driftsresultat i økonomiplanperioden er et uttrykk for hvor stramt budsjettet er. Det er en ubalanse mellom totale driftsutgifter og driftsinntekter i hele økonomiplanperioden. Denne ubalansen må fremover dekkes inn med permanente utgiftskutt og/eller oppjustering av inntektssiden i

budsjettet. I 2017 er ubalansen dekket inn ved bruk av avsatte merinntekter fra 2016. Det er nødvendig å arbeide videre med tiltak for å etablere et driftsnivå som står i forhold til driftsinntektene.

Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene i kommunen (netto resultatgrad) måler hvor mye som prosentvis er igjen til å dekke fremtidige driftsutgifter, investeringer og avsetninger. Teknisk beregningsutvalg (TBU) har oppgitt at netto resultatgrad bør være på 1,75 %.

Kommunens driftsmargin (netto driftsresultat) er -0,54 % i 2017 og er foreløpig negativ i alle årene i økonomiplanperioden. Rådmannen vil understreke behovet for at det i den aktuelle situasjonen fremover må søkes å styrke netto driftsresultat, det vil si redusere sårbarheten for svingninger i rammebetingelsene. Ved inntektsvekst fremover må det være prioritert å styrke netto driftsresultat.

Kommunens frie inntekter består av rammetilskudd og skatteinntekter og fordeles til kommunene gjennom inntektssystemet. Frie inntekter er inntekter som kommunene i utgangspunktet kan disponere fritt, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. I de senere årene har veksten i frie inntekter vært begrunnet med økt satsing innenfor prioriterte områder. Frie inntekter er ført opp med 1,697 mrd. kroner i budsjett 2017.

Skattedekningsgraden viser hvor stor del av sum driftsutgifter som blir finansiert ved skatteinntektene, mens skatte- og rammetilskuddsgraden viser hvor stor del av driftsutgiftene som blir finansiert av frie inntekter.

Tabell 2.5.2 Frie inntekter i % av sum driftsutgifter 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
Skattedekningsgrad i %	31,25	31,25	31,02	31,14
Skatte- og rammetilskuddsgrad i %	70,84	70,97	70,61	70,94

De siste årene har frie inntekter finansiert om lag 72 % av kommunens driftsutgifter. Utviklingen av dette nøkkeltallet sier hvor stor del av driftsutgiftene som må finansieres av andre inntekter. Tabellen over viser at skatte- og rammetilskuddsgraden er lavere i hele økonomiplanperioden enn det den har vært de siste årene. Noe som innebærer at en større andel av driftsutgiftene må finansieres med andre inntekter, som brukerbetalinger, salgs- og leieinntekter, eiendomsskatt, refusjoner og overføringer fra andre. En eventuell økning i tjenestetilbudet må i en slik situasjon skje gjennom omprioriteringer og/eller effektivisering av driften.

For å få en vekst i de frie inntektene, er kommunen helt avhengig av å ha en befolkningsvekst på linje med landsgjennomsnittet. Så lenge folketallsveksten er lavere, vil kommunens andel av veksten i rammetilskuddet til kommunen bli lavere enn den landsgjennomsnittlige veksten. Det er derfor viktig å stå fast ved strategien for vekst og utvikling.

Store planlagte investeringer i skolebygg, svømmebasseng, omsorgsboliger, boliger for vanskeligstilte og flyktninger, veger, bolig-/tomtetilrettelegging, inkludert grunnerverv, og prosjekter innen vann og avløp bidrar til høye investeringsutgifter i hele økonomiplanperioden. Som finansieringsanalysen viser, skal det investeres brutto for hele 1,578 mrd. kroner i perioden 2017-2020.

De rene investeringsutgiftene i 2017 utgjør brutto 481,081 mill. kroner, mens utlån utgjør 30 mill. kroner, til sammen 511,081 mill. kroner. Det er i tillegg budsjettet med et egenkapitalinnskudd i KLP på 5,8 mill. kroner. Detaljert oversikt over brutto investeringsutgifter pr. prosjekt fremgår av del 2.3 foran.

Et normtall for omfanget av investeringsutgifter er at brutto investeringsutgifter ikke bør utgjøre mer enn 15 % av totale driftsinntekter. Tabell 2.5.3 viser hvor mye investeringsutgiftene utgjør av driftsinntektene i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.3 Brutto investeringsutgifter i % av driftsinntekter

	2017	2018	2019	2020
Brutto investeringsutgifter, inklusiv utlån	20,49 %	19,08 %	13,95 %	14,13 %
Brutto investeringsutgifter, eksklusiv utlån	19,28 %	17,88 %	12,77 %	12,94 %
Brutto investeringsutgifter, ekskl. utlån og VAR	15,90 %	14,54 %	8,38 %	10,81 %

I tabellen er brutto investeringsutgifter vist både med og uten årlig utlån på 30 mill. kroner, og med/uten investeringer knyttet til VAR. En har her valgt å holde de andre utgiftene vedrørende startlån og kjøp av aksjer og andeler utenom. Tabellen viser at Ringsaker ligger noe over normtallet på 15 % i begynnelsen av perioden (2017-2018), men er godt innenfor normtallet i slutten av perioden (2019-2020).

Investerings siden må tilpasses til hva som på et forsvarlig vis kan finansieres av renter og avdrag over driftsbudsjettet. En økning av investeringsbeløpet innebærer at det må legges til rette for et permanent høyere driftsbeløp til renter og avdrag i driftsbudsjettet. Andelen rente- og avdragsutgifter i forhold til driftsinntektene har vært stigende de siste årene. Et høyt investeringsnivå, som i hovedsak er finansiert av lån, vil binde opp en større andel av driftsbudsjettet til finansutgifter på bekostning av den løpende drift og egenfinansiering av investeringer. Tabellen nedenfor viser hvordan rente- og avdragsbelastningen utvikler seg i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.4 Rente og avdragsbelastning i % av driftsinntektene

	2017	2018	2019	2020
Brutto renter og avdrag	7,18 %	7,61 %	7,93 %	7,91 %

Normtallet for rente- og avdragsbelastningen tilsier at denne ikke bør overstige 7 %. Tabell 2.5.4 viser at Ringsaker kommune overstiger dette normtallet noe i hele økonomiplanperioden. Det vil være vanskelig å frigjøre nok midler i driftsbudsjettet til at en kan dekke ytterligere renter og avdrag. Dermed blir det en prioriteringssak om løpende driftsutgifter skal reduseres, det vil si omfang og/eller kvalitet på tjenesteproduksjonen, for å dekke renter og avdrag som følge av økte låneopptak til finansiering av investeringsformål, eller om investeringsnivået skal etableres på et lavere nivå enn dagens nivå.

Investeringer vil i stor grad måtte finansieres gjennom låneopptak. Av planlagte investeringer i planperioden er 168,6 mill. kroner finansiert ved bruk av fond og 1,615 mill. kroner er finansiert av driftsmidler. Momskompensasjonen bidrar med egenfinansiering av investeringer på totalt 205,173 mill. kroner i planperioden. Samlet låneopptak til investeringer i økonomiplanperioden utgjør 1,124 mrd. kroner. I tillegg er det forutsatt tatt opp Startlån i Husbanken for totalt 120 mill. kroner, det vil si 30 mill. kroner årlig i planperioden.

Tabell 2.5.5 viser låneopptak til finansiering av investeringer i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.5 Låneopptak eksklusiv Startlån (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Låneopptak eksklusiv Startlån	373 593	321 836	201 376	227 388

Ringsaker kommune hadde pr. 31.12.2015 regnskapsført 2,030 mrd. kroner i samlet langsiktig gjeld (inkludert startlån/formidlingslån i Husbanken). Avdrag på lån og nye låneopptak i 2016 tilsier et anslag for langsiktig gjeld pr. 31.12.2016 på 2,329 mrd. kroner. Tabellen nedenfor viser hvordan den langsiktige gjelden vil utvikle seg i økonomiplanperioden. Innbetaling av ekstraordinære avdrag vil kunne justere disse estimatene.

Tabell 2.5.6 Utviklingen av kommunens lånegjeld (beløp i kr 1.000):

	2017	2018	2019	2020
+ Bruk av lån	403 593	351 836	231 376	257 388
- Avdrag	106 010	114 206	122 746	128 830
= Netto økning i gjeld	297 583	237 630	108 630	128 558
Langsiktig gjeld (LG)	2 626 541	2 863 171	2 971 801	3 100 359

Rådmannens forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020 medfører at kommunens langsiktige gjeld (eksklusiv pensjonsforpliktelser) ved utgangen av økonomiplanperioden vil være på om lag 3,1 mrd. kroner. Gjeldsnivået øker med 772,401 mill. kroner gjennom økonomiplanperioden.

Et normtall for langsiktig gjeld er at denne over tid ikke bør overstige 50 % av driftsinntektene. Her vil imidlertid gjeldens sammensetning spille inn, blant annet hvor stor andel av gjelden som er (helt/delvis) selvfinansierende. Tabellen nedenfor viser hvordan den langsiktige gjelden i prosent av driftsinntektene vil utvikle seg gjennom økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.7 Langsiktig gjeld i % av driftsinntektene

	2017	2018	2019	2020
LG i % av driftsinntekter	105,28 %	114,13 %	117,73 %	123,05 %
Korrigert LG i % av driftsinntekter	70,66 %	77,84 %	78,89 %	83,69 %

Gjelden som andel av driftsinntektene vil i økonomiplanperioden øke fra 105,28 % i 2017 til 123,05 % i 2020. For å få låneandelen ned, betinger dette enten et lavere investeringsvolum og/eller frigjøring av midler i driftsregnskapet til finansiering av investeringer.

Av kommunens langsiktige gjeld pr. 31.12.2015 på 2,030 mrd. kroner, utgjør gjeld knyttet til selvkostområdet for vann, avløp og renovasjon (VAR) 457,415 mill. kroner. Denne gjelden blir finansiert gjennom gebyrer som kommunen krever inn fra abonnementene. Låneopptak knyttet til selvkostområdet utgjør 84,3 mill. kroner i 2017 og totalt 332,7 mill. kroner i hele økonomiplanperioden.

Kommunen mottar også rentekompensasjonstilskudd for skoleanlegg, og kompensasjonstilskudd til omsorgsboliger og sykehjem fra Husbanken til delvis finansiering av lån knyttet til skoleanlegg og omsorgsboliger/sykehjem. Om lag 234 mill. kroner av den langsiktige gjelden blir finansiert helt/delvis ved disse kompensasjonsordningene. Korrigert for den andelen av gjelden som er helt/delvis selvfinansierende, utgjør den langsiktige lånegjelden 70,66 % av driftsinntektene i 2017 og 83,69 % i 2020.

Arbeidskapitalen er definert som totale likvide midler og kortsiktige fordringer fratrukket kortsiktig gjeld. Balansetallene som ligger bak beregningen av arbeidskapitalen tar ikke hensyn til faktisk utvikling i driftsåret 2016, men bygger på regnskap 2015 og opprinnelig vedtatt budsjett 2016. Arbeidskapitalen gir et bilde av kommunens likviditetssituasjon. Endringen i arbeidskapitalen sier noe om hvorvidt kommunens betalingsevne har forbedret eller forverret seg i løpet av perioden. I tabell 2.5.8 vises utviklingen av arbeidskapitalen i økonomiplanperioden.

Tabell 2.5.8 Utvikling av arbeidskapitalen 2017-2020 (kr 1.000)

	2017	2018	2019	2020
Akkumulert arbeidskapital	1 094 004	1 046 004	990 804	940 304
Arbeidskapital i % av driftsinntektene	43,85 %	41,69 %	39,25 %	37,32 %
Endring i arbeidskapital	-26 600	-48 000	-55 200	-50 500

I en sunn kommuneøkonomi bør arbeidskapitalen utgjøre minst 8-10 % av driftsinntektene. Tabellen viser at Ringsaker kommune ligger over dette normtallet i hele økonomiplanperioden. En stor andel av arbeidskapitalen består av ubrukte lånemidler, og den reelle arbeidskapitalsituasjonen er ikke så sterk som forholdstallet gir uttrykk for. Ringsaker kommune har imidlertid god likviditet og betalingsevne.

Det budsjetteres med en reduksjon i arbeidskapitalen i 2017 på 26,6 mill. kroner. For hele økonomiplanperioden svekkes arbeidskapitalen med 180,3 mill. kroner dersom det ikke foretas utgiftsreduksjoner eller inntektsøkninger. Reduksjonen i arbeidskapitalen har sammenheng med at ubalansen mellom driftsinntekter og driftsutgifter hvert år i økonomiplanperioden 2017-2020 midlertidig er dekket opp med bruk av arbeidskapital. Ved rullering av økonomiplanen må ubalansen dekkes ved reduksjon i driftsutgifter og/eller økning i driftsinntekter. Det er derfor helt nødvendig i tiden fremover å arbeide videre med tiltak for å etablere et driftsnivå som står i forhold til driftsinntektene.

Tabell 2.5.9 viser kommunens fond ved utgangen av 2015. For nærmere informasjon om fondssammensetningen vises det til angitte kapitler i regnskapsheftet 2015 og til nærmere omtale i årsberetningen for 2015.

Tabell 2.5.9 Fonds pr. 31.12.2015 (kr 1.000)

Fonds	Balansens Kapittel	Regnskap 2015
Disposisjonsfond	2.56	514 664
Bundne driftsfond	2.51	153 363
Ubundne investeringsfond	2.53	326 866
Bundne investeringsfond	2.55	4 406
Sum fond		999 299

Det er gjort vedtak om bruk av en andel av ubundne investeringsfond, både i budsjett for 2016 og finansiering av prosjekter som ikke var avsluttet pr. 31.12.2015. Til sammen 26,077 mill. kroner er allerede bundet opp, slik at den reelle summen pr. 31.12.2015 er på 300,789 mill. kroner. Lønnsreserven inngår i disposisjonsfond med 135,895 mill. kroner.

I investeringsbudsjettet er det lagt opp til at en avsetter inntektene fra tomtsalg og fast eiendom til henholdsvis fond jordkjøp og investeringsfondet med 10 mill. kroner årlig i hele økonomiplanperioden, mens en bruker totalt 168,6 mill. kroner av ubundet investeringsfond til finansiering av planlagte investeringer i planperioden.

I driftsbudsjett 2017 er det forutsatt bruk av disposisjonsfond med 15 mill. kroner. Dette må ses sammen med 2. tertialrapport 2016, hvor økningen i frie inntekter på 18,791 mill. kroner ble avsatt disposisjonsfond overført bevilgninger generelt til bruk i budsjett 2017 for å finansiere redusert innbyggertilskudd. Det gjenstår imidlertid å finne dekning for ytterligere 9 mill. kroner i 2018, 16,2 mill. kroner i 2019 og 11,5 mill. kroner i 2020. Inntil videre er de tre siste årene i økonomiplanen rent teknisk saldert ved bruk av disposisjonsfond. En vekst i inntektene fremover forbeholdes å dekke dette, jfr. kommentarer foran.